

УДК 373.3.091.12.011-051:005.591.6

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.11>

Світлана ЗАМРОЗЕВИЧ-ШАДРИНА

доктор педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018

ORCID: 0000-0003-0138-3587

Бібліографічний опис статті: Замрозович-Шадріна, С. (2022). Роль творчого педагога в розвитку освітніх інновацій. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 68–72, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.11>

РОЛЬ ТВОРЧОГО ПЕДАГОГА В РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Статтю присвячено вивченню актуальної проблеми розвитку освітніх інновацій, а також діяльності творчого педагога.

У статті проаналізовано завдання, які ставить перед собою інноватика. Зазначено, що загальним завданням інноваційного навчання є формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми.

Інноваційна педагогічна діяльність – це цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду та спрямована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою отримання нових знань, формування якісно іншої педагогічної практики, а також досягнення вищих результатів, а її продуктами є нововведення, які якісно змінюють освітню систему, визначають її подальший розвиток.

Розкрито способи та результати оновлення педагогічних систем на різних рівнях. Установлено, що інноваційна педагогічна діяльність може здійснюватися і в традиційних навчальних закладах, і в закладах нового типу різними способами, виконувати різні функції.

Педагогічний процес розглядається як спільна творчість (співтворчість) педагога й вихованців у ситуації педагогічної взаємодії, у процесі якої відбувається педагогічне перетворення людини, а творчість є провідною рисою особистості сучасного педагога-інноватора.

Приділяється увага причинам небажання змінювати стиль діяльності педагогів, а також способам формування активного творчого середовища.

У статті обґрунтовано, що значним поштовхом до розвитку освітніх інновацій має стати новий погляд на моніторинг якості освіти, за яким базисом оцінки ефективності освіти має бути не успішність та якість знань, а особистість учасника освітнього процесу.

Ключові слова: творча особистість, педагоги, інноваційна педагогічна діяльність, освіта.

Svitlana ZAMROZEVYCH-SHADRINA

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ORCID: 0000-0003-0138-3587

To cite this article: Zamrozevych-Shadrina, S. (2022). The role of a creative teacher in the development of educational innovations. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 68–72, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.11>

THE ROLE OF A CREATIVE TEACHER IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INNOVATIONS

The article is devoted to the study of the current problem of development of educational innovations, as well as the activities of creative teachers.

The article analyzes the tasks set by innovation. It is noted that the general task of innovative learning is to form a person's readiness for dynamic changes in society through the development of creative abilities, various forms of thinking, as well as the ability to cooperate with other people.

Innovative pedagogical activity is a purposeful pedagogical activity based on the understanding of practical pedagogical experience and aimed at changing and developing the educational process in order to acquire new knowledge,

form a qualitatively different pedagogical practice and achieve higher results, and its products are innovations, which qualitatively change the educational system, determine its further development.

The ways and results of updating pedagogical systems at different levels are revealed. It is established that innovative pedagogical activity can be carried out both in traditional educational institutions and in new type of institutions in different ways and perform different functions.

The pedagogical process is considered as joint creativity (co-creation) of the teacher and pupils in a situation of pedagogical interaction in the course of which there is a pedagogical transformation of the person, and creativity is a leading feature of the personality of the modern teacher-innovator.

Attention is paid to the reasons for unwillingness to change the style of teachers, as well as by forming an active creative environment.

The article substantiates that a significant impetus to the development of educational innovations should be a new look at monitoring the quality of education - the basis for assessing the effectiveness of education should not be success and quality of knowledge, and the personality of the participant in the educational process.

Key words: *creative personality, teachers, innovative pedagogical activity, education.*

Актуальність проблеми. Проблема розвитку всебічно розвиненої творчої особистості педагогів була і є найважливішою педагогічною проблемою. Сучасний етап розвитку педагогічної теорії й практики характеризується розробкою теорії й технології навчання, які б сприяли процесу саморозвитку, самореалізації й саморегулювання особистості педагогів. Така перебудова освіти означає її гуманізацію, підкреслює увагу до індивідуальності кожної дитини, акцентує на формуванні творчої особистості нового суспільства, яке має високі творчі та моральні ознаки. Поряд із принципами її демократизації, диференціації й індивідуалізації реалізація принципу гуманізації освіти допускає зміну не тільки самого вигляду загальноосвітньої школи, а і її змісту, форм навчання, а також формування нових освітніх систем. Саме такі завдання ставить перед собою інноватика. Загальним завданням інноваційного навчання є формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми (Ковальчук, 2002).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема педагогічної творчості досить широко висвітлена в науковій літературі. Аналізу основних проблем, активізації творчих здібностей особистості й логіці способів її вирішення присвячені праці класиків педагогіки: А. Бодалева (Бодалев, 1995), Л. Рудкевича, К. Ушинського. Право людини на авторство в самовдосконаленні, зростання духовного, творчого потенціалу й моральної культури кожної особистості вивчено в працях російських філософів Н. Бердяєва (Бердяев, 1999), В. Розанова, В. Соловйова (Соловйов, 1996), у педагогіці – В. Андрєєва, В. Загвязінського, І. Зязюна, В. Кан-Калика,

В. Краєвського, Н. Кузьміної, Г. Сагач. Властивості й особливості творчої особистості педагога вивчали Г. Альтшуллер (Альтшуллер, 1994), В. Риндак (Риндак, 1997), В. Моляко. Формуванню способів розумової діяльності й творчих здібностей присвячені роботи Ш. Амонашвілі (Амонашвілі, 1983), Л. Виготського (Виготський, 1999), В. Давидова, В. Сухомлинського (Сухомлинський, 1986).

Мета статті – розкрити місце та роль творчого педагога в інноваційній педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність педагога зосереджена на оновленні освітньої системи. Вона формується в результаті активної діяльності людини не тільки щодо пристосування до зовнішнього середовища, а й щодо його зміни відповідно до особистих і суспільних інтересів, вимог і потреб.

Інноваційна діяльність поєднує: процес взаємодії індивідів, що допомагає розвинути об'єкти, перетворити їх у якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та використання нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції, дії, які допомагають отримати нові знання, вміння, технології. Ці характеристики вказують на наявність інноваційної діяльності в педагогічній сфері.

Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, які якісно змінюють освітню систему, визначають її подальший розвиток, є новими або вдосконаленими (Дичківська, 2004).

Педагогічна діяльність завжди має спрямовуватись на певний зміст, тобто на ті знання, які необхідно отримати під час навчання, а також на риси особистості, які треба виховати. Педа-

гогічна діяльність в освітніх перетвореннях (залежно від цінностей) може мати формувальний (традиційний) або розвивальний (гуманістичний) характер.

Пошук способів оновлення педагогічних систем здійснюється на різних рівнях: одні установи починають розробляти концепції оновлення, інші – уже сформувавшись як новий тип навчального закладу. Результатами інноваційних пошуків є якісно нові зразки освітніх систем, кожному з яких властиві специфічні структурно-організаційні особливості, а саме відкриття нових типів навчальних закладів (адаптивні освітні установи, дитячі садки-школи, школи-лабораторії, гімназії, ліцеї тощо).

Інноваційна педагогічна діяльність може здійснюватися як у традиційних навчальних закладах (закладах дошкільної освіти, школах), так і в закладах нового типу. У традиційних та інноваційних закладах вона здійснюється емпіричним способом (проб і помилок).

Інноваційна діяльність у закладах нового типу виконує стабілізаційну (закріплення і збереження створеного раніше) і пошукову (спрямовану на зміну стану системи) функції, що відображають різні та взаємопов'язані рівні педагогічної діяльності в процесі її саморозвитку, а саме репродуктивний (відтворювальний) та продуктивний (творчий). Репродуктивна діяльність бере за основу відтворення традиційних схем дій, які мають за мету отримати заданий результат відомими засобами. Продуктивна діяльність пов'язана з формулюванням нових цілей і їх досягненням за допомогою нових засобів.

Одним із видів продуктивної діяльності є інноваційна педагогічна діяльність, обов'язковим компонентом якої є творчість. У педагогічній діяльності обов'язково має бути присутній творчий елемент, про що переконливо свідчать науково-педагогічні спостереження, дослідження та наш практичний досвід, адже без нього не можуть відбуватися ні інноваційні процеси, ні інноваційна педагогічна діяльність. Об'єктом і результатом педагогічної творчості є творення особистості, а не образу, як у мистецтві, чи механізму, конструкції, як у техніці. А педагогічний процес розглядаємо як спільну творчість (співтворчість) педагога й вихованців у ситуації педагогічної взаємодії, в процесі якої відбувається педагогічне перетворення людини.

Сучасна педагогічна наука містить багато інформації про різноманітні інноваційні освітні підходи закордонних і вітчизняних авторів (Бердяев (1995), Ващенко (2001), Доман (1996), Монтессорі (1993), Попова (2001)). Кількість їх, імовірно, відповідає кількості творчих педагогів. Творчого педагога не потрібно зацікавлювати, переконувати та стимулювати до впровадження інноваційних методів, програм та систем навчання, бо вони самі формуються в процесі педагогічної діяльності. Отже, творчість є провідною рисою особистості сучасного педагога-інноватора.

Проте загальноосвітня школа залишається консервативною системою та прагне зберегти усталений авторитарний порядок. Спонування до введення інновацій усіх рівнів викликає недовіру або жорстку критику й опір. Небажання змінювати стиль діяльності пов'язане з багатьма причинами.

По-перше, будь-які зміни стабільної системи життя й праці вимагають додаткових зусиль для психологічної інтеграції в особистісний простір педагога та фізичне втілення.

По-друге, відсутня мотивація педагога для розробки і впровадження нових методів роботи.

По-третє, способи впровадження інновацій часто пов'язані з нав'язуванням педагогові якоїсь конкретної інноваційної парадигми. При цьому забувається авторський характер педагогічних методів і не враховуються особливості особистості вчителя. Численні дослідження з проблем підготовки педагогів довели, що опанувати майстерність можна лише на індивідуально-творчому рівні, при цьому майбутній педагог засвоює професійні знання, удосконалює вміння й навички в особистісному контексті, маючи властивий тільки йому «психологічний вхід» у професію (Митина, 1994).

Розвинути творчий потенціал педагога, якого так потребує сучасна школа, можна тільки у відповідному творчому середовищі, що оточує педагога. У цьому особливу роль відіграє потенційно активне середовище, що не може зі своєї ініціативи вступити у взаємодію з людиною. Але людина, вступивши в таку взаємодію, одержує відповідну реакцію, що відповідає характеру середовища. Починається процес «входження» в середовище, керований людиною, тобто психологічно комфортний, однак такий, що підкоряється законам структури й функціонування середовища.

Активне середовище викликає людину на взаємодію. Вплив шкільного колективу може викликати в того, кого навчають, підйом духовних сил або призвести до повної втрати інтересу до навчання.

Творчий педагог не тільки зацікавлює свого вихованця та прагне дати йому знання, а й бажає дізнатися, в який спосіб педагог досягає своїх успіхів. Якщо ж педагог не викликає з боку учня позитивного ставлення до нього, то й творчі успіхи й досягнення педагога не залишають жодних слідів у цього учня (не тільки професійно, а й на рівні навчальних досягнень).

На наш погляд, до способів формування активного творчого середовища належать такі:

- комплекс психологічних діагностичних та корекційних процедур (наприклад, тренінгових програм для розвитку особистості), спрямованих на розкриття природного творчого потенціалу особистості педагога;

- розроблення та впровадження серії майстер-класів вітчизняних педагогів-новаторів, розширення та поглиблення знань педагогів щодо новаторських ідей і педагогічних технологій іноземних авторів;

- уникнення формалізму в підході до роботи педагога-новатора;

- проведення практичних занять, семінарів, наукових та практичних конференцій різного рівня для педагогів, що стосуються тематики інноваційних технологій;

- адміністративна підтримка ініціативи педагогів щодо оновлення змісту та технологій освіти, а також бажання вивчати та використовувати новаторський досвід своїх колег;

- активна пошукова активність педагогів, обмін досвідом, спілкування, спільний пошук методів вирішення проблем, що виникають у роботі педагога;

- розроблення та проведення системи моніторингу, яка допоможе унаочнити неефективність традиційної авторитарної системи виховання та навчання, звідки виникає потреба пошуку інноваційних підходів;

- сприяння спільній творчій роботі педагогів на педагогічній раді через використання інтерактивних методів.

Активне творче середовище викличе створення особливих авторських підходів, що оптимально використовують природні здібності кожного педагога. Як відомо, нікому не вда-

ється відтворити авторську інноваційну методику. Результат, який утворюється після впровадження запозиченої інновації, завжди відбиває особливості колективу або особистості педагога-господаря. Найчастіше ми маємо справу з використанням елементів того чи іншого методу. Запозичені методики дають найбільший ефект, якщо вони вдало вплетені в авторську систему та глибоко проникли в професійний світогляд викладача.

Можемо припустити, що найлегше адаптуються у творче середовище ті педагоги, які мають психологічну готовність до інноваторства. З боку найбільш ригідних та авторитарних педагогів можна очікувати роздратування нововведеннями, адже вони будуть вимагати корекції структури власної особистості, що є дуже травматичним. Проте з часом місце в новій педагогічній «екосистемі» знайде кожен. Свобода вибору передбачає можливість використати право дотримуватись традиційних освітніх підходів тими членами колективу, які за структурою своєї особистості не здатні використовувати інноваційні підходи та інтегрувати новий досвід. Проте особистісно орієнтований моніторинг має засвідчити ефективність використання такого підходу на не нижчому за інноваційний рівні.

Започаткувати створення активного творчого середовища може одна особистість або групи найбільш творчих педагогів колективу, які за умови адміністративної підтримки можуть заразити своїм ентузіазмом і натхненням весь колектив, задати йому правильний вектор розвитку.

Значним поштовхом до розвитку освітніх інновацій має стати новий погляд на моніторинг якості освіти. Сучасність вимагає обрати в ролі базису оцінки ефективності освіти не успішність та якість знань, а особистість учасника освітнього процесу. Першим орієнтиром має стати особистість педагога. Її гармонійність в умовах психічного навантаження в професійному середовищі можна оцінити за ступенем розвитку синдрому професійного вигорання та обраним стилем спілкування. Висока самооцінка, що забезпечується розвитком власного творчого потенціалу, забезпечить як стійкість до факторів ризику вигорання, так і вибір демократичного стилю спілкування.

Другим орієнтиром має стати особистість учня. Про ефективність педагогічних підходів можна судити за самооцінкою, впевненістю, рівнем розвитку творчого мислення, пізнавальною

активністю та самопочуттям дитини. Низька зацікавленість у предметі вивчення, репродуктивна робота з отриманою інформацією свідчать про необхідність змін у роботі педагога.

Висновки. Отже, найперспективнішим є такий підхід до інноваційної педагогічної

діяльності, за якого передбачається розвиток креативного потенціалу педагога через створення активного творчого середовища. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні способів і засобів створення активного інноваційного середовища творчих педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альтшуллер Г.С., Верткін І.М. Як стати генієм: Життєва стратегія творчої особистості. Мінськ : Білорусь, 1994. 479 с.
2. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте дети. Москва : Просвещение, 1983. 185 с.
3. Бердяев Н.А. Самопознание : Сочинения. Харьков : Фолио, 1999. 620 с.
4. Бодалев А.А., Рудкевич Л.А. О субъективных факторах творческой деятельности человека. *Педагогика*. 1995. №3. С. 19.
5. Ващенко Л.М. Інноваційна політика як динамічна система управління освітою. Педагогічні інновації столичної освіти: теорія і практика : науково-методичний щорічник. Київ, 2001. С. 277–289.
6. Выготский Л.С. Мышление и речь. Изд. 5-е., испр. Москва : Лабиринт, 1999. 352 с.
7. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
8. Доман Г. Гармоничное развитие ребенка / Пер. с англ. Москва, 1996. 285 с.
9. Рындак В.Г. Непрерывное образование и развитие творческого потенциала учителя (теория взаимодействия) : монография. Москва : Педагогический вестник, 1997. 244 с.
10. Ковальчук О. Інноваційна робота як проблема професійного удосконалення вчителя. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. № 1–2. С. 51–52.
11. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, що застосовується до дитячого виховання у Будинках дитини. Москва : Тип. Госснаба, 1993. 168 с.
12. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. Москва, 1994. 215 с.
13. Попова О.В. Становлення та розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. Харків. 2001. 175 с.

REFERENCES:

1. Altshuller, H.S., Vertkin, I.M. (1994) Yak staty heniim: Zhyttieva stratehiia tvorchoi osobystosti [How to become a genius: Life strategy of a creative person]. Mynsk.: Bilorus. 479 p. [in Bilorussian]
2. Amonashvyly, Sh. A (1983). Zdravstvuite dety. [Hello children]. Moskva: Prosveshchenye. 185 p. [in Russian]
3. Berdiaev, N. A. (1999). Samopoznyanie: Sochyneniya [Self-knowledge]. Kharkov: Folyo. 620 p. [in Ukrainian]
4. Bodalev, A. A., Rudkevych, L. A. (1995). O sub'yektivnykh faktorakh tvorcheskoi deiatelnoe cheloveka [On the subjective factors of creative human activity]. Moskva: Pedahohyka. P. 19. [in Russian]
5. Vashchenko, L. M. (2001) Innovatsiina polityka yak dynamichna systema upravlinnia osvitoiu [Innovation policy as a dynamic education management system]. Pedahohichni innovatsii stolychnoi osvity: teoriia i praktyka: naukovometodychnyi shchorichnyk. Kyiv. P. 277–289. [in Ukrainian]
6. Vyhotskiy, L. S. Myshlenye y rech [Thinking and speech]. Yzd. 5-e., yspr. Moskva: Labyrynt, 1999. 352 p. [in Russian]
7. Dychkivska, I.M. (2004). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv : Akademvydav, 352 p. (in Ukrainian)
8. Doman, H. (1996). Harmonychnoe razvytye rebenka [Harmonious development of the child] / Per. s anhl. Moskva. 285 p. [in Russian]
9. Y. Ryndak, V. H. (1997). Nepreryvnoe obrazovanye y razvytye tvorcheskoho potentsyala uchytelia (teoryia vzaymodeistvyia) [Continuing Education and Development of the Teacher's Creative Potential (Interaction Theory)]: Monohrafiya. Moskva: Pedahohycheskyi vestnyk. 244 p. [in Russian]
10. Kovalchuk, O. (2002). Innovatsiina robota yak problema profesiinoho udoskonalennia vchytelia [Innovative work as a problem of professional improvement of the teacher]. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii. 1–2. P. 51–52. [in Ukrainian]
11. M. Montessori (1993). Metod naukovoї pedahohiky, shcho zastosovuietsia do dytiachoho vykhovannia u Budynkakh dytyny [The method of scientific pedagogy, which zastosovuietsya to the child's education in Budinki child]. Moskva: Typ.Hossnaba. 168c. [in Russian]
12. Mytyna, L.M. (1994). Uchytel kak lichnost y professyonal [The teacher as a person and professional]. Moskva. 215 p. [in Russian]
13. Popova, O. V. (2001). Stanovleniya ta rozvytok innovatsiinykh pedahohichnykh idei v Ukraini u KhKh stolitti [Formation and development of innovative pedagogical ideas in Ukraine in the XX century]. Kharkiv. 175 p. [in Ukrainian]